

Nr 57

Utlåtande i anledning av motion om viss ändring av skollagens bestämmelse angående undervisningens målsättning.

Andra lagutskottet har behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II: 863, av herr *Arvidson*.

I motionen föreslås att 1 § skollagen skall ändras enligt följande:

(Nuvarande lydelse)

Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att *meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.*

(Föreslagen lydelse)

Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att *i samarbete med hemmen främja elevernas personliga utveckling samt därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter.*

I motionen har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till ny lydelse av 1 § skollagen i överensstämmelse med vad som anförts i motionen.

Beträffande de skäl motionären anført till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från skolöverstyrelsen.

Historik

Målsättningen för undervisningen enligt skollagen

Det förslag till skollag som framlades av *1957 års skolberedning* (betänkandet Grundskolan, SOU 1961: 30) innehöll en bestämmelse (§ 4) rörande det allmänna skolväsendets uppgift. Bestämmelsen hade, fränsett viss del som ej är av direkt intresse i förevarande sammanhang, samma lydelse som skollagens nuvarande första paragraf.

I remissyttrandena över skolberedningens förslag föreslog *skolöverstyrelsen* så-

dan jämkning av texten i den aktuella paragrafen, att den uppgift för skolan som består i att i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar angavs i första hand; härigenom skulle bättre överensstämmelse ernås med den allmänna målsättningen för den nya obligatoriska skolan.

I propositionen 1962: 136 med förslag till skollag anförde emellertid *departementschefen* att, ehuru den av skolöverstyrelsen föreslagna omredigeringen måhända skulle ännu bättre än skolberedningens förslag ge uttryck för just grundskolans mål, torde ändringen inte böra vidtagas av det skälet att det förevarande stadgandet skall äga tillämpning i huvudsak även beträffande de icke-obligatoriska skolorna under skolstyrelsens förvaltning.

Propositionsförslaget godtogs i *riksdagen* utan särskild erinran rörande innehållet i eller lydelsen av paragrafen (SäU 1962: 2).

Målsättningen för grundskolans undervisning

Enligt *skolberedningen* (betänkandet s. 150) kan skolans mål i korthet anges vara att söka hjälpa varje elev till en allsidig utveckling. Detta sker, anför beredningen, genom att skolan meddelar grundläggande allmänbildning och planmässigt söker bidra till elevens personliga mognande. Beredningen understryker att skolans mål är att uppfatta såsom en helhet. Fortsättningsvis anför skolberedningen bl. a. följande.

När man tidigare sökt bestämma skolans mål, har man stundom ställt upp begreppen fostran och undervisning som väsentligt åtskilda. Fostran har angivits innebära »karaktärens utformande, känslö- och viljelivets utveckling, de allmänna personliga egenskaperna daning», medan undervisning betecknats som »bibringandet av kunskaper och färdigheter». Senare målsättningsdiskussion har visat, att denna tudelning är mindre lämplig bl. a. med hänsyn till dess praktiska konsekvenser. All undervisning innebär ju i realiteten en påverkan på personligheten, antingen vi medvetet åsyftar det eller inte. Undervisningen har sålunda en fostrande effekt. Men individens fostran är det i grunden väsentligare, och begreppet undervisning måste därför vid en målsättning, som huvudsakligen bygger på värderingar, underordnas begreppet fostran.

I *propositionen 1962: 54* angående reformering av den obligatoriska skolan (s. 71) och i *särskilda utskottets* av riksdagen godkända *utlåtande 1962: 1* godtas i allt väsentligt vad skolberedningen andragit rörande skolans målsättning.

Målsättningen för gymnasiet och fackskolans undervisning

I *1960 års gymnasieutrednings* huvudbetänkande (SOU 1963: 42) understryks att gymnasiet liksom varje annan skolform har en betydelsefull personlighetsutvecklande uppgift som bl. a. inkluderar både individuell och social fostran. Det framhålls att denna del av skolans uppgift numera accentueras mer än tidigare. Gymnasieutredningen ansluter sig till den precisering härav, som ges i läroplanen för

grundskolan, och anser att denna i sina huvuddrag är giltig också för de gymnasiala skolformerna även om tyngdpunktsförskjutningar med hänsyn till åldersstadiet är motiverade.

Fackskoleutredningen konstaterar i sitt betänkande Fackskolan (SOU 1963: 50) att ett genomgående drag i skoldebatten under senare år varit att allt större vikt fästs vid den utbildning av allmän karaktär som skolan kan ge. Enligt utredningens uppfattning råder det enighet om att även fackskolan skall ge en vidgad och fördjupad allmän utbildning.

I *proposition 1964: 171* angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. anför departementschefen att gymnasiet — förutom sin specifika uppgift i utbildningssystemet i fråga om nivå och inriktning — har en personlighetsutvecklande uppgift, som är generell för alla skolformer för ungdom och vars betydelse understrukits genom fixering i skollagen. Gymnasieutredningens starka betonande av denna uppgift är således helt i linje med de grundläggande principerna för hela vårt skolväsende, och departementschefen anser att denna grundsyn bör komma till klart uttryck i läroplanens målsättningsavsnitt under beaktande av de för det gymnasiala åldersstadiet speciella förhållandena. Beträffande fackskolan uttalar departementschefen att fackskoleutredningens allmänna karaktäristik av fackskolans mål enligt hans mening är riktig. Vidare anför departementschefen att åtskilligt av vad han för egen del uttalat om gymnasiets mål, innehåll, differentiering och närmare utformning i princip äger giltighet också för fackskolan.

Vid riksdagsbehandlingen underströk *särskilda utskottet* i sitt godkända *utlåtande 1964: 1* starkt departementschefens uttalande om gymnasiets personlighetsutvecklande uppgift. I anslutning härtill anförde utskottet att detta uttalande innebär att den målsättning, som i berörda hänseende år 1962 fastställdes för grundskolans del, också skall gälla för gymnasiet. Utskottet anslöt sig jämväl till vad departementschefen uttalat rörande fackskolans mål.

Förslag om sammanförande av skolorna på det gymnasiala stadiet

På grundval av ett betänkande av bl. a. yrkesutbildningsberedningen (SOU 1966: 3) har Kungl. Maj:t till innevarande års höstriktdag framlagt *prop. nr 140* angående *riktlinjer för det frivilliga skolväsendet*. Propositionen innefattar principförslag om att de nuvarande skolformerna fackskola, gymnasium och yrkesskola den 1 juli 1971 skall sammanföras till en skolform (tills vidare benämnd mellanskolan). Närmare ställningstagande sker i propositionen väsentligen till spörsmål av principiell natur, medan förslag i andra hänseenden avses skola framläggas senare. Införandet av mellanskolan förutsätter enligt propositionen ett stort antal författningsändringar i bl. a. skollagen. Departementschefen säger sig senare skola återkomma med förslag till sådana ändringar.

Remissyttrande

Skolöverstyrelsen framhåller att skollagens första paragraf formulerats att avse inte blott grundskolan (och specialskolan) utan även yrkesskolan, fackskolan och gymnasiet. Efter att ha påpekat att det i motionen anförda avsnittet om mål och riktlinjer i läroplanen för grundskolan är hämtat från 1962 års riksdagsbeslut om grundskolan anför styrelsen i sitt yttrande, som är daterat den 25 mars 1968, följande.

De mål, som genom 1964 års riksdagsbeslut fastställts för fackskolan och gymnasiet och som närmare utformats i »Mål och riktlinjer» i läroplanerna för dessa skolformer (s. 11—15, respektive s. 13—16), ger onekligen visst stöd för motionsyrkandet. Skolöverstyrelsen föreställer sig emellertid att frågan om en omformulering av 1 § skollagen bör prövas först i samband med statsmakternas ställningstagande till förslaget om sammanförande av de tre gymnasiala skolformerna i en skolform och till målsättningen för en sålunda integrerad gymnasial skola.

Utskottet

I 1 § skollagen stadgas att den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Motionären hävdar att lydelsen av paragrafen inte överensstämmer med lagstiftarens mening, sådan denna kommit till uttryck i förarbetena till grundskolereformen. Detta bekräftas enligt motionären av att skolöverstyrelsen i läroplanen för grundskolan angivit skolans målsättning annorlunda än vad skollagen gör. I nämnda läroplan anføres nämligen att målet för den nioåriga grundskolan är att i samarbete med hemmen främja elevernas allsidiga utveckling samt därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter. Denna skiljaktighet är enligt motionären ägnad att skapa förvirring och kan få till följd att skolorna återfaller i föreställningen att skolan skall ge alla elever bestämda kunskaper och färdigheter. Motionären yrkar att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära förslag till ny lydelse av den aktuella bestämmelsen. Texten bör enligt motionären vara följande: »Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att i samarbete med hemmen främja elevernas personliga utveckling samt därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter.»

Tanken på att utforma det förevarande stadgandet på sätt motionären föreslår övervägdes i samband med skollagens införande år 1962 men avvisades av departementschefen under hänvisning till att stadgandet skulle äga tillämpning på inte bara grundskolan utan även de vid denna tid befintliga icke-obligatoriska skolorna under skolstyrelsernas förvaltning. Vad motionären anför om bristande överensstämmelse mellan lagtext och lagmotiv saknar av denna anledning fog. Frågan om en omformulering av 1 § skollagen i den riktning motionären föreslår bör emeller-

tid enligt utskottets mening kunna tas upp till behandling på grund av den utveckling på det gymnasiala skolväsendets område som fortgått efter skollagens införande. I enlighet med vad skolöverstyrelsen förordar i remissyttrande över motionen bör en sådan översyn lämpligen ske i samband med den närmare utformningen av målsättningen för den integrerade gymnasiala skola, beträffande vilken principförslag nyligen framlagts av Kungl. Maj:t.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att det inte för närvarande finns skäl till något sådant initiativ från riksdagens sida som begärs i motionen. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II: 863, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 november 1968

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Högström (s)*, Blomquist (h), fru Elvy Olsson (cp)* och herr Blom (fp)*;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Rimmerfors (fp), fru Ekendahl (s), herrar Johansson i Södertälje (s), Fredriksson (s), Gomér (cp), Ringaby (h) och fru Svensson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.